

WPNR 2016/7119 Het primaat van het tuchtrecht

Publicatie	WPNR: Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie
Uitgever	Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
Jaargang	147
Publicatiedatum	24-09-2016
Afleveringsnummer	7119
Titel	Het primaat van het tuchtrecht
Auteurs	Mw. mr. C.J.J.C. Arnouts MRE MRICS; Mr. M.F. Mooibroek; Mr. J.G. Geertsma, Advocaten te Amsterdam en Utrecht. (cornelie.arnouts@boekel.com) (mfmoibroek@kbsadvocaten.nl) (geertsma@jahae.nl)
Samenvatting	De verscheidenheid aan tuchtmaatregelen per beroepsgroep is onnodig. De veelheid heeft bovendien sterkere samenloop met andere rechtsgebieden tot gevolg. Verliest het tuchtrecht hierdoor niet zijn eigen plaats uit het oog?
Paginanummers	711-721
Rubriek	Artikel

WPNR 2016(7119) Het primaat van het tuchtrecht

Het primaat van het tuchtrecht

Het tuchtrecht voor vrije beroepsbeoefenaars kent tegenwoordig een veelheid aan tuchtmaatregelen. De auteurs beschrijven de historische ontwikkeling van het arsenaal aan tuchtmaatregelen in het tuchtrecht voor advocaten, notarissen, medici en deurwaarders. Ook pleiten zij voor een nadere regeling omtrent de samenloop van tuchtprocedures en andere procedures waarin beroepsbeoefenaars partij zijn.

1. Inleiding

Tuchtrechters hebben na gegrondverklaring van een klacht de keuze uit een veelheid aan op te leggen maatregelen. Het arsenaal aan maatregelen van de meeste tuchtrechters is allang niet meer beperkt tot de traditionele reeks van waarschuwing, berisping, schorsing en ontzetting uit het ambt/beroep. Tegenwoordig kunnen ook 'bijzondere' maatregelen worden opgelegd: de beroepsuitoefening kan afhankelijk worden gemaakt van een bijzondere voorwaarde (bijvoorbeeld de verplichte behandeling voor alcoholverslaving¹) of gedeeltelijk worden beperkt (zoals bij de neuroloog die niet meer zelfstandig het beroep mag uitoefenen maar onder supervisie is geplaatst²). Sommige tuchtrechters hebben inmiddels zelfs de wettelijke bevoegdheid tot toekenning van een schadevergoeding of - vooruitlopend op de inhoudelijke behandeling van een klacht - het treffen van een voorlopige voorziening.

Geruime tijd geleden kondigden bewindspersonen een Kaderwet Tuchtprocesrecht aan, waarmee een verregaande harmonisering van het tuchtprocesrecht van de wettelijk gereguleerde beroepen³, waaronder de op te leggen maatregelen, werd beoogd.⁴ Dit voorstel is echter in de prullenmand beland.⁵ Het kabinet heeft voor wat betreft het stroomlijnen van het arsenaal aan maatregelen in diverse sectoren voor harmonisering via afzonderlijke wetten gekozen. Ter illustratie: met de Wet Positie en Toezicht Advocatuur is in de Advocatenwet de geldboete en de gegrondverklaring van de klacht zonder maatregel geïntroduceerd.⁶ Verder zal in de vernieuwde Gerechtsdeurwaarderswet ('Gdw. nieuw') eindelijk de maatregel van waarschuwing worden opgenomen⁷ en kan de notarietuchtrechter sinds de Wet Verbetering Kwaliteit en Integriteit Notariaat per 1 januari 2013 een geldboete opleggen.⁸ Hierna volgt een overzicht van de diversiteit in en de aard van maatregelen die door de jaren heen in de verschillende tuchtrechtsystemen (hebben) bestaan. Daarbij beperken wij ons tot de advocatuur, deurwaarders, medici en het notariaat, waarbij wij ons bewust zijn van de verschillende aard van deze beroepsgroepen. Wij laten het verenigingstuchtrecht, bijvoorbeeld dat van NVM-makelaars en van het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT) buiten beschouwing.⁹ Ten slotte komen wij met een aanbeveling omtrent een samenloopregeling tussen tuchtrecht, strafrecht en bestuursrecht.

2. Het doel van een tuchtmaatregel

In welk kader moet het opleggen van een tuchtmaatregel worden geplaatst? “Tucht” is een Middel-Nederduits equivalent van het woord “tocht”, hetgeen “fatsoen, beschaafdheid, zedelijkheid” betekende, maar zich al snel ontwikkelde tot “opvoeden”. Onder invloed van Bijbelvertalingen gingen deze betekenissen in het Nederlandse woord “tucht” over. Oorspronkelijk had dit woord dus vooral een religieuze en zedelijke inhoud.¹⁰ Maatregelen die ertoe strekten de “tucht” te waarborgen, hadden dus in beginsel tot doel een bepaalde mate van (ethische) fatsoenlijkheid, of anders gezegd: betamelijkheid, te waarborgen. Dit kwam ook in de formulering van de eerste tuchtnormen naar voren: in het vroegere tuchtrecht handelde een beroepsbeoefenaar laakbaar indien “de eer van de stand” werd geschonden.¹¹

Ook anno 2016 strekken tuchtmaatregelen ertoe de “tucht” te waarborgen, maar lijkt het zwaartepunt van de betekenis van dit woord - althans wanneer gesproken wordt van “tucht” in de zin van “tuchtrecht”¹² - te zijn verschoven. “Tucht” omvat thans ook niet-ethische regelgeving en handhaving daarvan binnen de groep van beroepsbeoefenaars. Opnieuw is dat goed te zien aan de formulering van tuchtrechtelijke normen: tegenwoordig staat veelal niet centraal de - in beginsel ethische - maatstaf van de “eer van de stand”, doch veeleer de technische vraag of de betrokken beroepsbeoefenaar *vakinhoudelijk* zorgvuldig heeft gehandeld.¹³ Een tuchtmaatregel is daarmee veel sterker dan voorheen gebonden aan het doel van “vakinhoudelijke” opvoeding.

Het wettelijk (niet-hiërarchisch¹⁴) tuchtrecht kent slechts één primair doel: het, uit hoofde van het grote maatschappelijk belang dat daarmee is gediend, handhaven van een goede beroepsuitoefening door het opleggen van opvoedende, en zo nodig bestraffende, maatregelen.¹⁵ Daarmee verschilt het tuchtrecht van het burgerlijk recht, waar individuele genoegdoening van de procederende partijen centraal staat. Over de vraag in hoeverre het tuchtrecht zich tot het strafrecht verhoudt lopen de meningen uiteen:¹⁶

“De redeneering [is] vaak zoo: de tuchtstraf veroorzaakt leed, de rechtsstraf doet dit ook, ergo de tuchtstraf is een species van de rechtsstraf, en dus zijn ze kwalitatief identiek.”¹⁷

De doelstellingen van de strafrechtelijke sanctie en de tuchtrechtelijke sanctie lijken inderdaad maar weinig van elkaar te verschillen. Het strafrecht beoogt enkel het algemeen belang te beschermen, terwijl het (wettelijk) tuchtrecht vaak - naast het belang van de beroepsgroep - ook (juist) het algemeen belang nastreeft.¹⁸ Er is ook overlap, zoals de bijkomende straf van de ontzetting van het recht het beroep uit te oefenen en de feitelijke gang van zaken rondom het proces.¹⁹ Vroeger werden de op te leggen tuchtmaatregelen dan ook *straffen* genoemd.²⁰ Men was het er altijd over eens dat het tuchtrecht een eigen terrein kent, met voldoende van het strafrecht en andere rechtsgebieden te onderscheiden kenmerken, zoals type normstelling, berechting door vakgenoten, en sommige maatregelen die niet in het strafrecht voorkomen (bijvoorbeeld de berisping).²¹ Tegen deze achtergrond gaat een beroep op het ‘*ne bis in idem*’-beginsel (inhoudende dat een persoon niet tweemaal voor hetzelfde feit mag worden vervolgd) om een samenloop van tuchtrechtelijke en strafrechtelijke procedure te voorkomen in beginsel niet op:²² een gedraging kan zowel schending van een maatschappelijke plicht als schending van een beroepspllicht betekenen.

3. Tuchtmaatregelen

In het navolgende beschrijven wij de maatregelen die een tuchtrechter kan opleggen. Speciale aandacht besteden wij aan de geldboete en de bijzondere maatregel van schadevergoeding.

3.1. De geground verklaring zonder oplegging van een maatregel

Het komt voor dat een klacht feitelijk geground is, maar de tuchtrechter het onnodig of te zwaar vindt een waarschuwing of andere maatregel op te leggen.²³ In dat geval is sprake van een gegroundverklaring zonder oplegging van een maatregel. Alleen in de Wet op het notarisambt (‘Wna’) en sinds kort in de Advocatenwet (‘Advw’) is deze mogelijkheid expliciet opgenomen. Gdw. nieuw introduceert deze mogelijkheid ook. Bij de totstandkoming van het huidige medisch tuchtrecht achtte men deze mogelijkheid (nog) overbodig:

“Het geground verklaren van de klacht, zonder dat een maatregel zou worden opgelegd, komt in feite neer op het geven van een waarschuwing.”²⁴

Acht jaar geleden is een wetswijziging op dit punt aangekondigd.²⁵ Medische tuchtrechters verklaren overigens ook zonder expliciet wettelijke grondslag soms al een klacht geground zonder daarbij een maatregel op te leggen.

3.2. De waarschuwing, de berisping en de verscherpte berisping

De waarschuwing is de lichtste maatregel die kan worden opgelegd, en wordt ook wel getypeerd als een zakelijke terechtwijzing die de onjuistheid van een handelwijze naar voren brengt zonder daarop een

stempel van laakbaarheid te drukken.²⁶ In het tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders ontbreekt de waarschuwing vooralsnog. Indien een waarschuwing is opgelegd verwacht de tuchtrechter dat een dergelijke handelwijze niet opnieuw plaatsvindt.²⁷ Gaat de beroepsbeoefenaar weer in de fout, dan hoeft hij niet nogmaals op een 'milde' variant te rekenen.

De berisping is een vermaning, waarbij wegens het verwijtbare karakter van het handelen een enkele waarschuwing niet kan volstaan. In de huidige praktijk is de grens tussen de maatregel waarschuwing en de zwaardere maatregel berisping soms weinig transparant. Verwijtbaarheid van het handelen blijkt in het medische tuchtrecht regelmatig één van de omstandigheden te zijn die ten grondslag wordt gelegd aan de beslissing een waarschuwing op te leggen.²⁸ De Minister van Justitie merkte in de Memorie van Antwoord van de Wet BIG op dat "[z]eker is dat de waarschuwing en de berisping wel gradueel doch niet essentieel van elkaar verschillen".²⁹

De Wna kent zowel de waarschuwing als de berisping (art. 103 Wna).³⁰ In het tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders bestaat nog altijd de mogelijkheid een zogenaamde verscherpte berisping op te leggen. In de Wna heeft deze maatregel van 1931 tot 1999 bestaan.³¹ Het betreft een berisping met daarbovenop een waarschuwing dat indien de tuchtnorm nog eenmaal wordt geschonden, een nader te noemen zwaardere tuchtmaatregel (geldboete, schorsing of ontzetting) zal volgen of worden overwogen. Eigenlijk worden hier twee maatregelen opgelegd: een berisping en bovendien een voorwaardelijke (zwaardere) tuchtmaatregel. De verscherpte berisping is in Gdw. nieuw niet terug te vinden.³²

3.3. De geldboete

Van oudsher kon de geldboete als tuchtmaatregel worden opgelegd aan de medicus.³³ Van 1842 tot 1931 bestond deze mogelijkheid ook voor de notaris.³⁴ Sinds 1 januari 2013 beschikt de notaristuchtrechter wederom over deze maatregel, met de gewijzigde redactie van art. 103 Wna.³⁵ Introductie van de geldboete in de Advw is sinds 2015 een feit.³⁶ De geldboete kan bij medici worden opgelegd in combinatie met de maatregel schorsing.³⁷ Een combinatie van de geldboete met elke andere tuchtmaatregel zal voor wat betreft de deurwaarders expliciet in de wet worden opgenomen,³⁸ voor advocaten is dit thans al mogelijk.³⁹

Het kabinet hecht veel waarde aan de directe (her)introductie van deze maatregel, omdat het gelaedeerden een effectieve rechtsbescherming zou bieden.⁴⁰ Voorstanders van de invoering van een geldboete menen dat een boete - ook al is het pure leedtoevoeging - een effectief 'opvoedend' neveneffect kan sorteren. In hun ogen kan deze boetedoening als een afschrikwekkend tuchtmiddel heilzaam werken.⁴¹ Daarnaast zouden situaties denkbaar zijn waarin een berisping maar weinig effectief is, maar een schorsing, ook voorwaardelijk, te ver gaat. De geldboete zou in dat geval mooi de lacune tussen de berisping en voorwaardelijke schorsing kunnen opvullen.⁴² Bovendien zou een voordeel van de geldboete zijn dat een uiterst precies signaal aan de beroepsgroep kan worden afgegeven. Door te laveren met de hoogte van een op te leggen boete kan de tuchtrechter heel nauwkeurig de verwijtbaarheid van het gewraakte handelen aan de beroepsgroep kenbaar maken.⁴³ De boete fungeert op deze wijze als "maatwerkmaatregel". Ten slotte wijzen voorstanders erop dat het bestaan van deze maatregel het tuchtrecht kan afhelfen van de milde indruk die de buitenwereld - wegens het bestaan van de meer symbolische maatregelen van waarschuwing en berisping - er soms van heeft.⁴⁴

Tegenstanders zien de geldboete ten eerste als pure leedtoevoeging dat geen enkel opvoedkundig doel dient, hetgeen normaliter niet met een tuchtmaatregel wordt beoogd.⁴⁵ Zij voelen zich gesteund door de terughoudendheid van sommige tuchtrechters deze maatregel op te leggen. Hoewel tuchtrechters voor accountants, dierenartsen en deurwaarders regelmatig een geldboete opleggen, is aan medici al jaren geen geldboete meer opgelegd.⁴⁶ Ook de notaristuchtrechter lijkt terughoudend: hij heeft nog maar driemaal tot een geldboete besloten.⁴⁷ Ten tweede kan erop worden gewezen dat een tuchtprocedure met als mogelijke uitkomst een - louter punitieve - geldboete, veeleer een kwalificatie van een "criminal charge" in de zin van art. 6 EVRM kan opleveren, met alle complexiteiten van dien, zoals de toepasselijkheid van het *nemo tenetur*-beginsel in en de cautieplicht voorafgaand aan de tuchtprocedure. Dit kan ten koste gaan van de tuchtrechtelijke waarheidsvinding.⁴⁸ In het advocatentuchtrecht heeft voormalig staatssecretaris Teeven afgezien van wettelijke vastlegging van principes van *fair trial*, aangezien "in de praktijk van het toezicht en tuchtrecht van advocaten de meest betrokken partijen (de deken respectievelijk de beklagde advocaat) meer dan gemiddeld deskundig zijn".⁴⁹ In de Wna is de cautieplicht en het *nemo tenetur*-beginsel wel opgenomen⁵⁰, maar in de Wet BIG en de Gerechtsdeurwaarderswet ('Gdw.') (ook de vernieuwde) niet. Dit verschil is merkwaardig, aangezien ook deze laatste tuchtrechtsgebieden de geldboete als tuchtmaatregel kennen. Ten derde geldt dat indien

men de beroepsbeoefenaar dan toch in de portemonnee wil raken, dan zou dat ook met een schorsing kunnen. Voordeel boven de geldboete is voorts dat bij een schorsing geen invorderingsperikelen spelen.⁵¹

Verdere bezwaren richten zich ten slotte op de mogelijke samenloop van de tuchtrechtelijke boete met een bestuursrechtelijke of strafrechtelijke boete. Omdat een boete primair punitief van aard is, zou meer dan bij de opleggen van andere tuchtmaatregelen een ongeoorloofde dubbele bestraffing kunnen plaatsvinden.

3.4. De schorsing en de ontzetting uit het beroep

De schorsing en ontzetting uit het beroep zijn de enige maatregelen die de tuchtrechter kan opleggen indien hij een beroepsbeperking op zijn plaats acht. Het gaat dan om een dusdanige mate van klachtwaardig handelen waar naar het oordeel van de tuchtrechter een interventie voor nodig is, hetzij voor de beroepsbeoefenaar om orde op zaken te stellen (schorsing), hetzij de beroepsgroep van een onwaardige beroepsbeoefenaar te zuiveren (ontzetting).

Het notaristuchtrecht kent ten aanzien van deze maatregelen opnieuw een bijzondere geschiedenis. De Wna 1842 kende zowel de schorsing als de ontzetting ('afzetting') als tuchtmaatregel. De schorsing als tuchtmaatregel werd echter in 1931 geschrapt. Afzetting als maatregel op ernstige misdragingen werd afdoende beschouwd en zelfs gradueel gelijkgesteld met de schorsing:

"Heeft een notaris zich zoo misdragen dat hij niet waardig is gedurende zekeren tijd het ambt te bekleeden, dan verdient hij niet meer het vertrouwen, dat men in een notaris moet kunnen stellen."⁵²

De notaristuchtrechter kon in eerste aanleg slechts een 'voordracht tot afzetting' doen. De afzetting zelf geschiedde dan door de burgerlijke kamer van het gerechtshof.⁵³ In 1999 werd in de hernieuwde Wna de schorsing als tuchtmaatregel in ere hersteld. De notaris kan enkel door de tuchtrechter uit zijn ambt worden ontzet. Deze bijzondere regeling is ingevoerd, uit angst voor onoverkomelijke conflicten tussen de uitspraken van de strafrechter en de tuchtrechter.⁵⁴ Voor andere beroepsgroepen geldt niet zo'n regeling, een toelichting daarop ontbreekt.⁵⁵

In de loop der jaren zijn verschillende aanvullingen en variaties op de schorsing en de ontzetting ontstaan. In het medisch tuchtrecht verscheen de *gedeeltelijke* ontzegging van de bevoegdheid de geneeskunst uit te oefenen, evenals de ontzegging van het recht tot wederinschrijving na een ontzetting.⁵⁶ Binnenkort komt daar nog bij de oplegging van een beperking met betrekking tot het beroepsmatig handelen op het gebied van de individuele gezondheidszorg.⁵⁷ In het notaristuchtrecht bestaat de mogelijkheid tot het ontnemen van de bevoegdheid van een notaris een persoon als toegevoegd notaris of waarnemend kandidaat-notaris aan te wijzen. In Gdw. nieuw is een overeenkomstige bepaling voor deurwaarders terug te vinden. Alleen in het advocaten- en medisch tuchtrecht is geregeld dat de schorsing ook voorwaardelijk kan worden opgelegd.⁵⁸ In de Wna is een voorwaardelijke schorsing niet mogelijk; het werd door bewindspersonen overbodig geacht.⁵⁹ De maximale lengte van de mogelijke tuchtrechtelijke schorsing verschilt tussen de tuchtrechtgebieden. Bij advocaten, deurwaarders en medici is dit maximaal een jaar, bij de notarissen slechts zes maanden.

3.5. Ordemaatregelen

Verscheidene tuchtrechters kunnen zogenaamde ordemaatregelen treffen met het oog op het voorkomen van een gevaarlijke of risicovolle situatie bij de beroepsuitoefening. Ordemaatregelen worden op basis van een van het tuchtproces los staande procedure genomen en kan het oogmerk hebben een voorlopige voorziening te zijn totdat de tuchtrechter op een ingediende tuchtklacht heeft beslist.

In de Wna is sinds 1931 de ordemaatregel van schorsing - aanvankelijk: 'verlenen van ongevraagd verlof' - opgenomen.⁶⁰ In 2009 werd daaraan toegevoegd dat ook een andere voorlopige voorziening mogelijk is.⁶¹ Sinds kort bestaat ook de bijzondere maatregel tot het opleggen van de stille bewindvoering ingeval de wijze van bedrijfsvoering de continuïteit van de praktijk in gevaar brengt.⁶² In Gdw. nieuw is deze maatregel ook opgenomen.⁶³ In de Advw is sinds 2002 een bijzondere voorziening of schorsing mogelijk bij onbehoorlijke praktijkuitoefening,⁶⁴ later ook als spoedshalve maatregel.⁶⁵ Een ordemaatregel jegens een medicus wegens ongeschiktheid wordt sinds 1997 niet genomen door de medisch tuchtrechter, maar door het speciaal daarvoor ingerichte College van Medisch Toezicht.⁶⁶ Spoedshalve ordemaatregelen in afwachting van de behandeling van een tuchtklacht worden bij medici genomen door de toezichthouder, de Inspectie voor de Gezondheidszorg. De minister van VWS heeft aangekondigd deze bevoegdheid bij de tuchtrechter neer te leggen.⁶⁷

3.6. De oplegging van een bijzondere maatregel, zoals schadevergoeding

Op dit moment is zowel in het advocaten- als het medisch tuchtrecht wettelijk vastgelegd dat de tuchtrechter - bij de oplegging van een voorwaardelijke schorsing - gedurende een proeftijd een bijzondere voorwaarde kan stellen waaraan de beroepsbeoefenaar zich moet houden, wil hij de schorsing voorkomen. Een dergelijke maatregel kan van alles inhouden, maar heeft het doel een goede beroepsuitoefening te waarborgen (zie paragraaf 2). In het tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders werd het opleggen van bijzondere voorwaarden onwenselijk geacht.⁶⁸ Merkwaardig genoeg kent ook de Wna geen mogelijkheid tot het opleggen van een bijzondere voorwaarde als onderdeel van een tuchtmaatregel. De notaristuchtrechter trekt zich daar niet veel van aan, in de HEMA-notaris-zaak oordeelde de Kamer voor het Notariaat dat de notaris-service onvoldoende waarborgen bood voor geheimhouding van persoonsgegevens, aangezien deze op een server van de HEMA werden opgeslagen. De Kamer meende dat het opleggen van een maatregel achterwege kon blijven, voor zover de constructie binnen drie maanden in die zin zou worden gewijzigd, dat de gegevens op een alleen voor aangesloten notarissen toegankelijke server zouden worden opgeslagen.⁶⁹ De Kamer legde de notaris met die overweging in feite een bijzondere maatregel op.⁷⁰ Bijzondere maatregelen kunnen wettelijk nader zijn uitgeschreven, zoals de maatregel dat de beroepsbeoefenaar de schade van klager dient te vergoeden. De gedachte dat het tuchtrecht meer "klagersgericht" moest worden, heeft in het tuchtrecht voor advocaten (en dierenartsen) ertoe geleid dat aan de tuchtrechter de bevoegdheid is gegeven een schadevergoeding aan de klager toe te kennen.⁷¹ Over een schadevergoedingsmaatregel in andere tuchtrechtgebieden bleef de regering lang kritisch, met het - voor alle tuchtrechtgebieden opgaande - argument dat het oordeel over schadevergoeding een civielrechtelijk specialisme is, dat niet goed uit de verf zou kunnen komen bij een tuchtrechter.⁷²

De mogelijkheid voor een tuchtrechter om aan een klager compensatie toe te kennen is overigens al in de jaren twintig van de vorige eeuw geïntroduceerd. Reeds in de Memorie van Toelichting van de vroegere Medische Tuchtwet was opgenomen dat de boete ook aan de patiënt moet kunnen worden uitgekeerd omdat

"het [...] denkbaar [is], dat een patiënt in moreel of fysiek opzicht ernstig leed heeft ondervonden door laakbare handelingen van [de] medicus, tandarts of vroedvrouw".⁷³

Aldus zou dit worden vastgelegd in art. 6 Medische Tuchtwet. In latere ontwerpen is deze bepaling verdwenen, omdat dit ook toen al op de kritiek stuitte dat het tuchtrecht met een dergelijke maatregel "gedenaturaliseerd" zou worden en voorts voor oneigenlijk gebruik van het tuchtrecht door klagers werd gevreesd.⁷⁴

In 2001 werd in twee door de overheid ingestelde onderzoeken weer het standpunt gehuldigd dat een simpele schadevergoeding in het gehele tuchtrecht mogelijk zou moeten zijn.⁷⁵ Reden hiervoor was dat het tuchtrecht steeds meer onder druk zou staan, onder meer doordat de beroepsgroepen naast het tuchtrecht een waaier aan klachtinstanties kennen.⁷⁶ Indien alleen die klachteninstanties zich over een schadevergoeding kunnen uitspreken, wordt het tuchtrecht in zekere mate uitgehold, omdat het tuchtrecht afhankelijk is van ingediende klachten en klagers waarschijnlijk eerder geneigd zullen zijn slechts naar die klachteninstanties te stappen waar zij genoegdoening in de vorm van schadevergoeding kunnen verwachten. Daarnaast zou het voor de beroepsbeoefenaar zeer belastend zijn ingeval hij zich voor twee verschillende instanties - soms ook drie⁷⁷ - moet verweren, met ieder hun eigen, mogelijk uiteenlopende jurisprudentie.⁷⁸ Een schadevergoedingsmogelijkheid voor de tuchtrechter zou de belastende stapeling van procedures kunnen oplossen. Het kabinet was het in vergaande mate met dit standpunt eens.⁷⁹

Het standpunt is omstreden. Veelgehoorde tegenargumenten zijn dat de beslissing tot schadevergoeding de vaststelling van civielrechtelijke verhoudingen betreft en dus principieel thuis hoort bij de civiele rechter.⁸⁰ Daarnaast zou een praktische horde zijn dat wettelijke tuchtrechters niet over voldoende expertise dan wel ruimte beschikken om over schadevergoedingen te oordelen.⁸¹ Een schadevergoeding in het medisch tuchtrecht werd als een te complexe procedure beschouwd en is daarom niet doorgevoerd.⁸² Ook in het notaristuchtrecht is een maatregel tot een schadevergoeding overwogen, maar een definitieve beslissing daarover werd aangekondigd in de Kaderwet.⁸³ Nu deze niet doorgaat lijkt een algemene intrede van de schadevergoedingsmaatregel in het tuchtrecht voorlopig van de baan.

Verwant met de maatregel tot schadevergoeding is de maatregel dat de beroepsbeoefenaar de kosten van de klager bij het voeren van de tuchtprocedure dient te vergoeden. Wij vinden deze mogelijkheid thans alleen terug bij de advocatuur⁸⁴, hoewel ook voor andere beroepsgroepen het voornemen van invoering daarvan bestaat.⁸⁵ Eind 2015 wees de Raad van Discipline Amsterdam voor het eerst een symbolisch bedrag aan een klager voor reiskosten (en griffiegeld) toe.⁸⁶ Het plan om de kosten van een klager te vergoeden is niet geheel nieuw: onder het oude medisch tuchtrecht kon de tuchtrechter bepalen

dat de kosten van de klager en/of aangeklaagde arts die met het voeren van de procedure waren gemoeid moesten worden vergoed. Dit gebeurde echter niet door de in het ongelijk gestelde partij, maar uit 's-Rijks kas.⁸⁷

Ten slotte heeft de advocatentuchtrechter de mogelijkheid een zorgvuldigheidsverklaring uit te spreken. Hij spreekt dan uit of de beklagde advocaat bij de inhoudelijke dienstverlening voldoende zorgvuldig heeft gehandeld.⁸⁸ Zo'n verklaring was bedoeld als opstapje naar een civielrechtelijke aansprakelijkheidsprocedure, maar de civiele rechter voelt zich in de praktijk aan zo'n vaststelling niet gebonden.⁸⁹ In het notaristuchtrecht heeft deze mogelijkheid van 1985 tot 1999 bestaan.⁹⁰

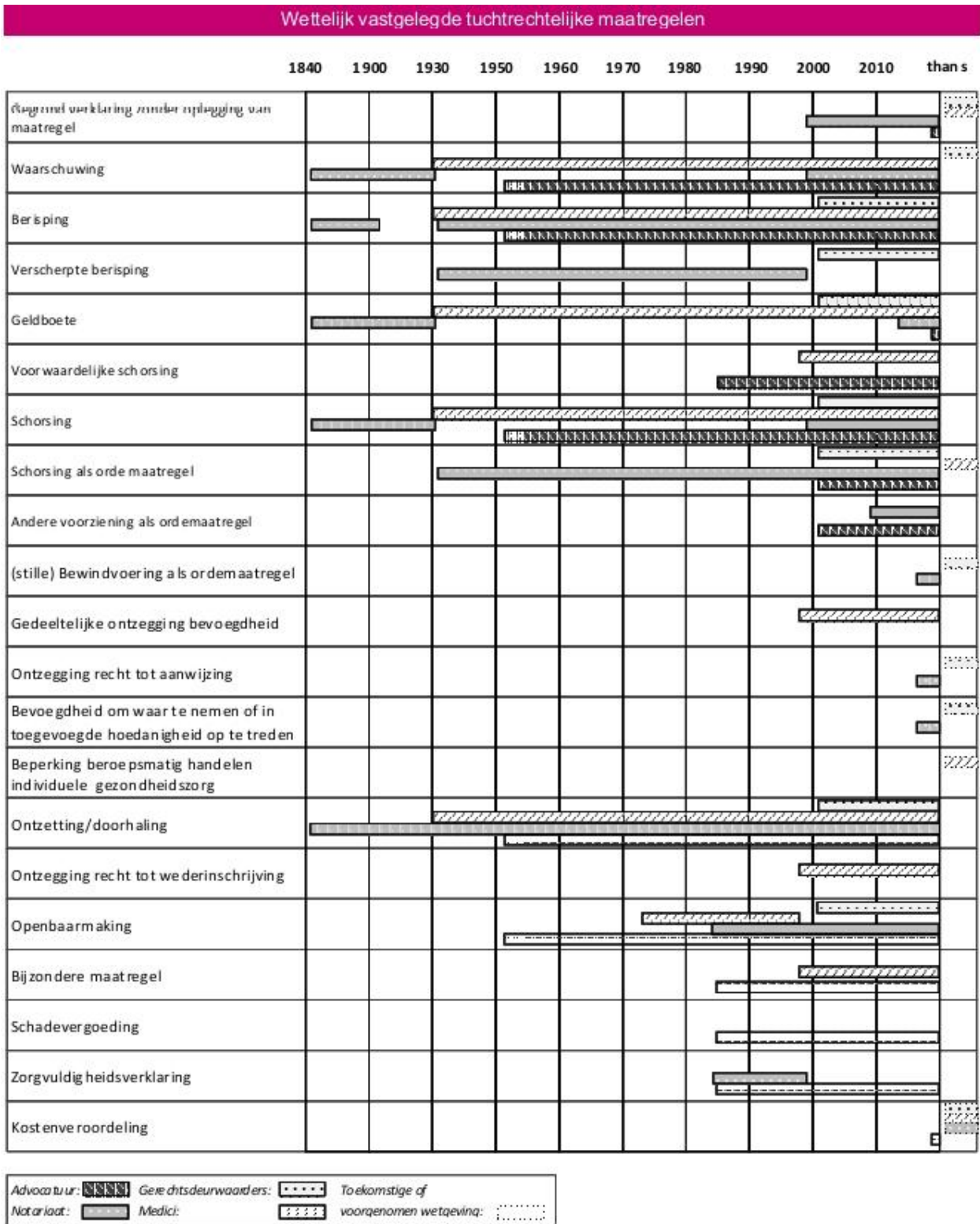
3.7. Openbaarmaking van een tuchtmaatregel

Openbaarmaking van tuchtmaatregelen kan het gevolg zijn van twee omstandigheden. Enerzijds bestaat de mogelijkheid dat de tuchtrechter zelf openbaarmaking van de tuchtmaatregel beveelt.⁹¹ Dit betreft een discretionaire bevoegdheid en dus een maatregel die de tuchtrechter op nader te bepalen wijze kan opleggen. Tuchtrechters gaan hier echter terughoudend mee om.

Anderzijds kan de openbaarheid rechtstreeks volgen uit een wettelijk verplichte aantekening in een openbaar toegankelijk register. Dit betreft dus geen tuchtmaatregel, maar een openbaarmaking die rechtstreeks uit de wet volgt. De afgelopen jaren is (de reikwijdte van) deze openbaarmaking uitgedijd, waardoor het belang van openbaarmaking als tuchtmaatregel is afgenomen. Bij notarissen is sinds 1999 besloten schorsingen en ontzettingen in een register op te nemen.⁹² Bij advocaten is dit pas sinds 1 januari 2015.⁹³ Ook Gdw. nieuw introduceert een register voor deurwaarders.⁹⁴ Het medisch tuchtrecht is qua openbaarmaking van maatregelen haar tijd ver vooruit: naast ontzetting ('doorhaling') en schorsing (sinds 1974 respectievelijk 1994⁹⁵), zijn sinds juli 2012 ook berispingen en geldboeten automatisch openbaar.⁹⁶ De openbaarheid van de berisping is overigens niet onomstreden en zal wellicht worden herzien.⁹⁷

4. Overzichtstabel tuchtmaatregelen

De historische ontwikkeling van de (expliciet) bij wet vastgelegde tuchtmaatregelen per beroepsgroep hebben wij gemakshalve vormgegeven in een tabel. Voor zover de maatregelen hiervoor niet in de tekst aan de orde zijn gekomen, worden zij verantwoord in het notenapparaat. De hiervoor weergegeven tijdslijn bevat een historisch overzicht van de maatregelen die door verschillende tuchtrechters door de jaren heen konden worden opgelegd. Ook de per 1 januari 2015 in werking getreden en aangekondigde maatregelen zijn in het overzicht verwerkt.

Het expliciet opnemen van een tuchtmaatregel in de wet, wil niet zeggen dat tuchtrechters (pas) vanaf dat moment ook die maatregel hebben opgelegd. Wij hebben dit historisch overzicht beperkt tot het tijdstip waarbij de bewuste tuchtmaatregel in het (niet-hiërarchische) tuchtrecht van het betreffende vrije beroep bij (Nederlandse) wet in formele zin is vastgelegd.⁹⁸ (Zie boven.)

5. Naar een Af-kaderwet tuchtrecht!

Met het verdwijnen van het wetsvoorstel Kaderwet Tuchtprocesrecht is de harmonisatie van het tuchtmaatregelarsenaal slechts in beperkte mate doorgevoerd. Een verdere harmonisatie van tuchtmaatregelen lijkt ons echter nog altijd gewenst: waarom is alleen voor de advocatuur en de medici expliciet de oplegging van een bijzondere maatregel mogelijk? Zou niet tevens aan notarissen en deurwaarders een voorwaardelijke schorsing moeten kunnen worden opgelegd? Zou niet ook een

eenduidige herzieningsregeling moeten worden doorgevoerd?⁹⁹ Een goede reden voor deze verscheidenheid ontbreekt.¹⁰⁰

De uitbreiding van het arsenaal aan maatregelen roept nadrukkelijk vragen op over de verhouding van het tuchtrecht met enerzijds het strafrecht en anderzijds het civiele recht.¹⁰¹ Sinds de tweede helft van de jaren 80 is er een ontwikkeling van vervloeiing en vervlechting van rechtsgebieden gaande waarbij de overheid punitieve handhaving beschouwt als een geschikt middel om ongewenst gedrag tegen te gaan.¹⁰² Het tuchtrecht wordt inmiddels door het Openbaar Ministerie als (volwaardig) alternatief gezien om de doeleinden van strafvordering te bereiken.¹⁰³ Maatregelen zoals de geldboete en de schadevergoeding in het tuchtrecht doen het onderscheid met deze rechtsgebieden verder verwateren. Onmiskenbaar hebben niet alleen efficiency overwegingen hieraan ten grondslag gelegen, maar zeker ook maatschappelijke, politieke tendensen zoals meer aandacht voor het slachtoffer en een harde aanpak van 'facilitators'. Een mogelijk onbedoeld neveneffect is dat de beroepsbeoefenaars voor eenzelfde feitencomplex zowel civielrechtelijk, tuchtrechtelijk als strafrechtelijk worden aangesproken. In onze optiek dient serieus nadere aandacht aan deze externe samenloop te worden besteed. De gedachte daarbij is dat afstemming tussen instanties en procedures wenselijk is omdat een mogelijke (drie)dubbele aanpak een onevenredige onzekerheid en belasting voor de beroepsbeoefenaar (als justitiabele) met zich brengt. In onze ogen valt niet in te zien waarom dit (ondanks het verdwijnen van het wetsvoorstel Kaderwet Tuchtprocesrecht) niet tot een wettelijke regeling zou moeten leiden, waarin helder te kennen wordt gegeven wat de gevolgen moeten zijn in geval van zo een externe samenloop van procedures en op te leggen maatregelen.

Voor de invoering van een dergelijke "af-Kaderregeling Tuchtrecht" (tuchtrechtelijke berechting wordt van andere procedures afgekaderd) zijn de volgende argumenten aan te dragen.

Ten eerste is het een breed gedragen beginsel dat justitiabelen, waaronder beroepsbeoefenaars, niet dubbel of onevenredig zwaar moeten worden gestraft.¹⁰⁴ Hiermee hangt samen dat het soms niet consequent afgestemde optreden van het Openbaar Ministerie en een toezichthouder die een tuchtrechtelijke procedure aanhangig kan maken, dient te worden geregeld. Ten tweede is een externe samenloopregeling des te prangender als aan het tuchtrecht een steeds belangrijker rol wordt toegeschreven om beroepsmatig handelen te laten toetsen en in dat kader steeds meer maatregelen in het arsenaal van tuchtrechters verschijnen. Een samenloopregeling vormt dan een erkenning dat het tuchtrecht een volwaardig rechtsgebied is op grond waarvan rekening moet worden gehouden met een reeds aangespannen tuchtprocedure of opgelegde tuchtmaatregel. Ten derde zijn in verscheidene wetten al aanknopingspunten voor een dergelijke afkadering te vinden. Zie bijvoorbeeld art. 111b Wna: indien de KNB een notaris voor een overtreding van bepaalde administratieve voorschriften een bestuursrechtelijke boete heeft opgelegd, kan de KNB voor datzelfde feit niet ook nog eens een tuchtrechtelijke procedure starten.¹⁰⁵ De Wet op de economische delicten bevat een regeling op grond waarvan ter zake van economische delicten slechts een straf *oftucht* maatregel kan worden opgelegd.¹⁰⁶ In de Wet Militair Tuchtrecht is bepaald dat bij samenloop van een strafrechtelijk en een tuchtrechtelijk vergrijp, strafrechtelijke vervolging van de militair dient plaats te hebben.¹⁰⁷ Indien ten aanzien van één feit zowel bestuursrechtelijke als strafrechtelijke handhaving mogelijk is, bepaalt het *una-via* beginsel dat niet beiden naast elkaar kunnen worden ingezet.¹⁰⁸ Voor het tuchtrecht ontbreekt zo een algemene bepaling, al volgt uit onderzoek over beroepsverboden dat de strafrechter op zijn beurt wel met tuchtrechtelijke procedures rekening houdt.¹⁰⁹ Ten vierde kunnen hierdoor lastige vragen omtrent de toepassing van art. 6 EVRM en de daaruit af te leiden onderdelen zoals sfeerovergang, sfeercumulatie en het *nemo tenetur* beginsel beter en eenduidiger worden afgebakend.¹¹⁰ Ten vijfde kunnen in sommige gevallen dubbele procedures worden voorkomen, hetgeen kostenverlagend werkt en voorkomt dat rechters tot een tegenstrijdig oordeel kunnen komen. We hebben hierboven gezien dat dit expliciet is betrokken in het besluit om de tuchtrechter exclusief bevoegd te maken voor de ontzetting uit het ambt. Ten zesde komt dit de rechtszekerheid ten goede. Met een regeling zal sneller duidelijkheid voor de beroepsbeoefenaar (en de klager) bestaan welke vervolgingen hij nog kan verwachten. Dat maakt ook dat kosten van rechtsbijstand, al dan niet door verzekeraars gedekt, niet de pan uitrijzen, hetgeen de voldoening van een geldboete of schadevergoeding ten goede zal komen.

Kanttekening bij het voorgaande is dat bij de vrije beroepen het starten van zowel een tuchtrechtelijke als strafrechtelijke procedure voor hetzelfde feit niet verboden is. Er geldt geen externe werking van het *ne bis in idem*-beginsel. Anders dan bij het economische of militaire tuchtrecht, kunnen hier immers allerlei personen en instellingen de tuchtvervolging in gang zetten en is bovendien sprake van een andere, open (tucht)norm.¹¹¹ Daar kan tegenin worden gebracht dat op enig moment de rechtsgebieden zo zeer vervloeien dat dit tot onwenselijke situaties leidt.¹¹² Bovendien kan dit anders zijn indien de tuchtprocedure moet worden gekarakteriseerd als een procedure op basis van een 'criminal charge',

hetgeen ondanks de strikte uitleg van de Hoge Raad omtrent 'hetzelfde feit', tot een niet-ontvankelijkheid kan leiden op grond van het *ne bis in idem*-beginsel.¹¹³

Terzijde merken wij op dat voor inspiratie voor een samenloopregeling een blik kan worden geworpen op het Duitse (medische) recht. Verschillende Duitse deelstaten hebben speciale procesregels vastgesteld omtrent de samenloop van het tuchtrecht en het strafrecht. Zo kan zijn bepaald dat de tuchtrechtelijke procedure wordt opgeschort indien al een strafrechtelijke procedure aanhangig is gemaakt en dat na een strafrechtelijke vrijspraak alleen onder bepaalde voorwaarden een tuchtprocedure mogelijk is.¹¹⁴

Daarnaast heeft het Bundesverfassungsgericht al in 1969 besloten dat het opleggen van een tuchtmaatregel na een strafrechtelijke veroordeling alleen gerechtvaardigd is, indien bovenop die veroordeling de noodzaak bestaat nog (apart) de mate van beroepsonwaardigheid uit te drukken.¹¹⁵ Het komt echter regelmatig voor dat een strafrechtelijke beslissing een voldoende duidelijk signaal van beroepsonwaardigheid vormt, omdat de strafrechter vaak meeweegt dat de terechtstaande beroepsbeoefenaar met het gewraakte handelen het publieke vertrouwen in de stand heeft geschonden.¹¹⁶ De beroepsonwaardigheid is dan kennelijk afdoende naar voren gekomen, zodat een aanvullende tuchtrechtelijke procedure overbodig is.

6. Slot

Uit het aantal maatregelen dat in de afgelopen jaren is ge(her)ïntroduceerd en aangekondigd, blijkt dat steeds meer van het tuchtrecht wordt verwacht. Daaruit kan worden geconcludeerd dat het primaat om beroepsmatig gedrag te beoordelen en het publiek tegen onprofessioneel gedrag te beschermen bij de tuchtrechter is komen te liggen.¹¹⁷ Een Kaderwet Tuchtprocesrecht had mooi op deze ontwikkeling aan kunnen sluiten. Dat initiatief is helaas komen te vervallen.

Voorts concluderen wij dat de voor beroepsbeoefenaars een gevoelige en belastende samenloop van het tuchtrecht met bijvoorbeeld het straf- en bestuursrecht niet - zoals thans het geval is - ongeregeld mag blijven. Dat geldt eens te meer nu een tuchtklacht vaak de opmaat is voor een civiele procedure (ter vergoeding van schade). Wij roepen de wetgever op ter zake een regeling te treffen; kader het tuchtrecht (beter) af! Die afkadering zal ook recht doen aan de (oorspronkelijke) functie die het tuchtrecht in de huidige maatschappij heeft.

Wij sluiten af met een (open) vraag: met de introductie van de geldboete en de schadevergoedingsmaatregel is het tuchtrecht meer verwantschap met het strafrecht en civiele recht gaan vertonen. Is een dergelijk "hybride" tuchtrecht - waarbij steeds meer maatregelen uit andere rechtsgebieden worden geïmporteerd - wel wenselijk? Wij zien meer heil in een arsenaal aan maatregelen, dat direct samenhangt met het wezenlijke doel van het tuchtrecht: de handhaving van een goede beroepsuitoefening. Geldboete en schadevergoeding zijn maatregelen die primair bestraffing van de beroepsbeoefenaar respectievelijk genoegdoening of compensatie voor de klager beogen en dragen dus slechts indirect aan dat doel bij.

1

Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg 12 augustus 2014, ECLI:NL:TGZCTG:2014:299.

2

Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg Eindhoven 18 november 2013, ECLI:NL:TGZREIN:2013:66.

3

Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg 'BIG'-geregistreerden, advocaten, notarissen, deurwaarders, accountants, octrooigemachtigden, zeevarenden, loodsen en dierenartsen.

4

Kamerstukken II 2007-08, 29 279, nr. 61.

5

Kamerstukken II 2014-15, 34 145, nr. 3, p. 16.

6

Art. 48 lid 2 sub c Advocatenwet ('Advw').

7

Art. 43 lid 2 Gerechtsdeurwaarderswet (nieuw, hierna: Gdw. nieuw), *Kamerstukken II* 2014/15, 34 047, nr. 2.

8

Wet van 29 september 2011 tot wijziging van de Wet op het notarisambt [...], *Stb.* 2011, 470.

9

Interessant om te vermelden is dat in verenigingstuchtrecht van makelaars de mogelijkheid bestaat van mediation. Vgl. Besluit Mediation van de Makelaarsvereniging Amsterdam, een afdeling van de NVM. Minstens zo interessant is het Wetsvoorstel doorberekening kosten toezicht en tuchtrecht juridische beroepen (34 145), op basis waarvan de kosten van toezicht en tuchtrechtspraak worden neergelegd bij de advocatuur, notariaat en de gerechtsdeurwaarders.

10

M. Philippa, F. Debrabandere, A. Quak, T. Schoonheim & N. van der Sijs (2007), *Etymologisch woordenboek van het Nederlands*, AUP: Amsterdam.

11

Vgl. art. 46 Advocatenwet (oud) (Wet van 23 juni 1952, *Stb.* 1952, 365).

12

Niet in de zin van "ontucht", dat immers nog altijd een zedelijke betekenis heeft.

13

Vgl. M.F. Mooibroek, "De 'redelijk handelend en redelijk bekwaam beroepsbeoefenaar' in het tuchtrecht", *NJB* 2015/1, p. 19, waarin wordt betoogd dat mede gelet op deze ontwikkeling sprake is van een "technisch georiënteerd tuchtrecht".

14

Niet-hiërarchisch tuchtrecht wil zeggen dat de tuchtrechtspraak niet in handen van een hoger geplaatste functionaris is geplaatst. M.A. Kleiboer & N.J.H. Huls, *Tuchtrecht op de terugtocht?*, Utrecht: Lemma 2001 (hierna: Kleiboer & Huls 2001), p. 3 e.v.

15

P.M. Witteman, 'Bespiegelingen over tuchtrechtspraak en ethiek', *Advocatenblad* 1995, p. 63.

16

Vgl. B.T.A. Röling, 'Is het wenselijk, dat verband wordt gelegd tusschen de verschillende maatregelen naar aanleiding van een zelfde feit, te nemen door den strafrechter en andere bij of krachtens de wet ingestelde organen? Zoo ja, op welke wijze ware dit verband te regelen?' I. Praeadvies, *Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging* 1936, eerste stuk (hierna: Röling 1936), p. 42 e.v. ("elkaar snijdende cirkels"), J.F. Taat, *Beschouwingen over tuchtrecht*, (diss. Leiden) 1948, p. 7 ("tuchtrecht als 'soort' strafrecht").

17

H. de Bie, *Eenige beschouwing over Tuchtrecht* (diss. Utrecht) 1904 (hierna: de Bie 1904), p. 4.

18

Vgl. H. de Doelder, *Terrein en beginselen van tuchtrecht*, H.D. Tjeenk Willink: Alphen a/d Rijn 1981 (hierna: Doelder 1981), p. 34.

19

Doelder 1981, p. 35.

20

Vgl. art. 48 Advocatenwet (oud), Wet van 1952, *Stb.* 1952, 365 en art. 51 Wet op het Notarisambt (oud), Wet van 9 juli 1842, *Stb.* 1842, 20.

21

Vgl. Doelder 1981, p. 33 e.v. maar zie ook de veranderingen nadien op het terrein van het tuchtrecht en het strafrecht: T. Cleiren en J.W. Fokkens, Tuchtrecht en het nemo tenetur-beginsel. Ontwikkelingen in de betekenis van het nemo tenetur-beginsel voor het wettelijk geregeld tuchtprocesrecht, in: E. Bleichrodt, A. Hartmann, P. Mevis, L. Rogier en B. Salverda (red.), *Onbegrensd strafrecht*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013, p. 193.

22

Maar de Hoge Raad lijkt de deur op een kier te houden dat in uitzonderlijke omstandigheden een samenloop van een tuchtprocedure en strafrechtelijke vervolging niet door de beugel kan: HR 26 september 2000, ECLI:NL: HR:2000:AA7236.

23

S. Boekman & F.A.W. Bannier, *Advocatentuchtrecht*, Kluwer: Deventer 2012, p. 161.

24

Kamerstukken II 1987-88, 19 522, nr. 7, p. 99 (MvA Wet BIG).

25

Kamerstukken II 2008-09, 31 700 XVI, nr. 89, p. 13.

26

Kamerstukken II 1985/86, 19 522, nr. 3, p. 76 (MvT Wet BIG).

27

S. Boekman & F.A.W. Bannier, *Advocatentuchtrecht*, Kluwer: Deventer 2012, p. 162.

28

J.G. Sijmons e.a., *Tweede evaluatie Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg* (Reeks evaluatie regelgeving: deel 37), Den Haag: ZonMw 2013, p. 208.

29

Kamerstukken II 1987-88, 19 522, nr. 7, p. 99 (MvA Wet BIG).

30

Ter achtergrond: Volgens de Wna van 1842 konden beide maatregelen worden opgelegd (Art. 51 Wet op het Notarisambt (oud), Wet van 9 juli 1842, *Stb.* 1842, 20). De berisping gold als opstapje naar een meer ernstige maatregel: een schorsing of ontzetting kon alleen worden uitgesproken voor zover de notaris reeds (tweemaal) was berispt. In 1878 werd dit verschil in gevolg tussen de waarschuwing en berisping afgeschaft en konden schorsing en ontzetting ook na waarschuwingen worden overwogen. In 1905 werd vervolgens de berisping afgeschaft, aangezien het onderscheid in het gevolg met de waarschuwing was weggevallen (Wijziging van de wet op het notarisambt, Wet van 30 december 1904, kenbaar uit *Kamerstukken II* 1902-03, 209, nr. 2-3). De waarschuwing bleef over, maar in 1931 werd besloten deze weer als berisping aan te duiden (Wet van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195 (Voorzieningen, door wijziging wet Notarisambt, tot meerderen waarborg voor hen, die belangen toevertrouwen aan notarissen).

31

Ingevoerd bij Wet van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195 en afgeschaft bij Wet van 3 april 1999, *Stb.* 1999, 190.

32

Wetsvoorstel wijziging van de Gerechtsdeurwaarderswet, *Kamerstukken II* 2014-15, 34 047, nr. 2.

33

Art. 5 Medische Tuchtwet, Wet van 2 juli 1928, *Stb.* 1928, 222. De geldboete die tot 15 juli 2001 aan een gerechtsdeurwaarder (op grond van art. 81 ARAR) kon worden opgelegd, niet meegerekend.

34

Art. 57 Wna 1842, afgeschaft met de Wetswijziging van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195. Vgl. De Bie 1904, p. 83 ("*t Heeft niets geen bezwaar de hier bedoelde boete als tuchtstraf op te vatten*").

35

Bij notarissen is het opleggen van de boete met elke andere maatregel ook mogelijk, zo is in de MvT te lezen; dit heeft echter niet geresulteerd in een expliciete bepaling hieromtrent.

36

Verder kan op grond van art. 48 lid 6 Advw verweerder/ advocaat in de kosten van de tuchtrechtelijke procedure worden veroordeeld. Die veroordeling bedraagt EUR 1.000,00, zie bijvoorbeeld RvD Amsterdam 4 augustus 2015, ECLI:TADRAMS:2015:187. Voor notarissen en advocaten is dit maximaal een bedrag van EUR 20.250,-, voor medici EUR 4.500,- en voor gerechtsdeurwaarders EUR 8.100,-.

37

Art. 48 lid 2 Wet BIG.

38

Art. 43 lid 4 Gdw. nieuw, Wetsvoorstel wijziging van de Gerechtsdeurwaarderswet, *Kamerstukken II* 2014-15, 34 047, nr. 2.

39

Art. 48 lid 4 Advw.

40

Kamerstukken II 2011-12, 32 382, nr. 10, p. 85.

41

Vgl. ook de opmerking van (ex-)voorzitter Holtrop van het medisch tuchtcollege te Amsterdam in J.H. van Dam-Lely, 'Verslag van de vergadering van de Nederlandse vereniging voor Procesrecht (NVvP) op 21 november 2008 te Amsterdam', in: Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, *Tuchtrecht, 's-Gravenhage: Boom 2009*, p. 46 ("De ervaring van Holtrop in het medisch tuchtrecht is dat met name tandartsen gevoelig zijn voor het opleggen van een geldboete. Baat het niet, het schaadt ook niet om de geldboete in het steeds verfijndere instrumentarium opgenomen te houden. ")

42

W.P. Scheltema, "Disciplinaire sancties", in: *Recht op tuchtrecht*, p. 169.

43

Vgl. Stephen G. Bené, 'Why not fine lawyers?', *Stanford Law Review*, Vol. 43, No. 4 (april 1991), p. 907-941.

44

Vgl. Kleiboer & Huls 2001, p. 286.

45

Vgl. F.A.W. Bannier, "Is uniformering van het wettelijk tuchtrecht wenselijk?", *WPNR* 2008/6778 (hierna: Bannier 2008), p. 931.

46

Zie de jaarverslagen van de Tuchtcolleges voor de Gezondheidszorg, <http://www.tuchtcollegegezondheidszorg.nl/over-de-tuchtcolleges/documentatie-en-jaarverslagen>, laatstelijk geraadpleegd op 17 november 2015.

47

Kamer voor het Notariaat Arnhem-Leeuwarden 11 juli 2013, ECLI:NL:TNOKARN:2013:8, Kamer voor het Notariaat Arnhem-Leeuwarden 20 december 2013, ECLI:NL:TNORARL:2013:13 en Kamer voor het Notariaat 's-Hertogenbosch 15 juni 2015, ECLI:NL:TNORSHE: 2015:13.

48

Kamerstukken II 2012-13, 32 382, nr. 13, p. 32-33.

49

Kamerstukken II 2012-13, 32 382, nr. 13, p. 33.

50

Art. 99a lid 8 Wet op het notarisambt, 'Wna'.

51

Vgl. Bannier 2008, p. 132.

52

Kamerstukken II 1930-1931, 405, nr. 3 (MvT bij Wet van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195).

53

Art. 50g, Wet van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195.

54

P.C. Vegter, 'Ontzetting van bepaalde rechten', In: *Handboek Strafzaken*, H 56.1.2.b, september 2007. Hierin wordt verwezen naar Smits, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, deel I, p. 324.

55

J.G. Geertsma en M. Slaghekke, Het ontzetten uit beroep of ambt. Op de weg van de strafrechter of tuchtrechter?, *NJB*, 2015, afl. 43, p. 3003.

56

Art. 48 lid 3 Wet BIG.

57

Kamerstukken II 2014-15, 29 282, nr. 211, p. 8 en het conceptwetsvoorstel modernisering tuchtrecht Wet BIG.

58

Art. 48a Advw en art. 48 lid 6 Wet BIG.

59

Kamerstukken I 1997-98, 23 706, nr. 331b (MvA Wna), p. 16.

60

Wet van 15 mei 1931, *Stb.* 1931, 195, art. 50d.

61

Wetswijziging van 25 mei 2009, *Stb.* 2009, 222.

62

Sinds 2013 art 25b Wna.

63

Art. 33a Gdw. nieuw, *Kamerstukken II* 2014/15, 34 047, nr. 2.

64

Wetswijziging Advocatenwet van 28 maart 2002, in werking getreden op 15 juni 2002.

65

Wetswijziging Advocatenwet van 25 mei 2009, *Stb.* 2009, 222, in werking getreden op 1 juli 2009.

66

Sinds 1997 art. 79 Wet BIG e.v.

67

Kamerstukken II 2012-13, 31 016, nr. 55, p. 2 en het conceptwetsvoorstel modernisering tuchtrecht Wet BIG.

68

Kamerstukken II 1991-92, 22 775, B, p. 10-11.

69

Kamer voor het Notariaat Amsterdam 2 oktober 2014, ECLI:NL:TNORAMS:2014:34.

70

De Notariskamer vernietigde overigens deze beslissing, zie Gerechtshof Amsterdam 16 juni 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:2270.

71

Diergeneeskundigen: art. 17 lid 2 WUD 1990, thans vormgegeven in art. 8.31 lid 7 Wet Dieren 2014, waar de competentiegrens EUR 5.000,- bedraagt. Advocaten: Art. 48b lid 1 Advw, dat sinds 2015 ook is begrensd tot EUR 5.000,-.

72

Kamerstukken II 1993-94, 22 775, nr. 8, p. 12.

73

Kamerstukken II 1924-25, 290, nr. 3, p. 5.

74

Kamerstukken II 1925-26, 65, nr. 1, p. 2.

75

Kleiboer & Huls 2001 en Werkgroep tuchtrecht, *Beleidsuitgangspunten wettelijk geregeld tuchtrecht*, Den Haag: ministerie van Justitie 2006 (hierna: Werkgroep tuchtrecht 2006).

76

Kleiboer & Huls 2001, p. 295.

77

Vgl. Rb. Oost-Brabant 6 december 2013, ECLI:NL:RBOBR: 2013:7185, waaruit bleek dat een arts zich voor het tuchtcollege, de klachtencommissie en de civiele rechter moest verantwoorden.

78

Kleiboer & Huls 2001, p. 290.

79

Kamerstukken II 2007-08, 29 279, nr. 61, p. 7 e.v.

80

Vgl. P.C. van Es, 'Toekennen van schadevergoeding in een tuchtprocedure: iets over de verhouding tussen tuchtrecht en civiel aansprakelijkheidsrecht', *JBN*2008 (9) 45.

81

Werkgroep tuchtrecht 2006, p. 42.

82

*Kamerstukken II*2008-09, 31 700 XVI, nr. 89.

83

*Kamerstukken I*2008-09, 30 397, nr. C (MvA *Wet tuchtrechtspraak accountants*), p. 9; *Kamerstukken I* 2010-11, 32 250, nr. E (MvA *Wijziging Wet op het Notarisambt*), p. 7.

84

Art. 48 lid 6 Advw.

85

Zie *Kamerstukken II*2014-15, 29 282, nr. 211, p. 7, het wetsvoorstel doorberekening kosten toezicht en tuchtrecht juridische beroepen (34 145) en het conceptwetsvoorstel modernisering tuchtrecht Wet BIG.

86

Raad van Discipline Amsterdam 7 september 2015, ECLI:NL:TADRAMS:2015:220.

87

Art. 69 Reglement Medisch Tuchtrecht en Oplossing van Geschillen, *KB*31 oktober 1929, 474.

88

Art. 48 lid 7 Advw.

89

Vgl. Rb. Arnhem 7 november 2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BB8054, r.o. 2.12.

90

Art. 50c, lid 1 een na laatste volzin, Wet op het Notarisambt (oud).

91

Art. 103 lid 5 Wna, art. 48 lid 3 Advw, art. 43 lid 3 Gdw.

92

Wet van 3 april 1999, *Stb.* 1999, 190.

93

Art. 8a Advw.

94

Art. 1a Gdw. nieuw, Wetsvoorstel *Kamerstukken II*2014-15, 34 047, nr. 2, p. 2-3.

95

Wijzigingswet Medische Tuchtwet, *Kamerstukken II*1968-69, 9992, nr. 2, p. 2, art. 13d, respectievelijk Wet van 11 november 1993, *Stb.* 1994, 16, art. 12.

96

Wet van 7 november 2011, *Stb.*2011, 568.

97

*Kamerstukken II*2011-12, 32 261, nr. C (MvA), p. 6.

98

Buiten beschouwing is gelaten, onder meer het Reglement III van Orde en Discipline voor Advocaten en Procureurs, vanwege de Wet op de Rechterlijke Organisatie ingesteld bij Koninklijk Besluit van 14 september 1838 (*Staatsblad* no. 36); de Wet van den 25sten Ventôse, jaar XI; het al voor de Medische Tuchtwet (in 1930 in werking getreden) geldende verenigingsrechtelijke tuchtrecht van de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst; het hiërarchische deurwaarderstuchtrecht tot 2001 op grond van de ARAR.

99

B.C.M. Waaijer, Het rechtsmiddel herziening in het tuchtrecht: Voort met de Kaderwet Tucht (proces-) recht voor vrije beroepen!, *WPNR* 12/6927.

100

Zie ook Beleidsuitgangspunten wettelijk geregeld tuchtrecht, rapport van de werkgroep tuchtrecht, Den Haag, 7 december 2006, p. 27-28.

101

Maar ook andere ontwikkelingen, zie T. Cleiren en J.W. Fokkens, Tuchtrecht en het nemo tenetur-beginsel. Ontwikkelingen in de betekenis van het nemo tenetur-beginsel voor het wettelijk geregeld tuchtprocesrecht, in: E. Bleichrodt, A. Hartmann, P. Mevis, L. Rogier en B. Salverda (red.), *Onbegrensd strafrecht*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013, p. 193-196.

102

T. Cleiren en J.W. Fokkens, Tuchtrecht en het nemo tenetur-beginsel. Ontwikkelingen in de betekenis van het nemo tenetur-beginsel voor het wettelijk geregeld tuchtprocesrecht, in: E. Bleichrodt, A. Hartmann, P. Mevis, L. Rogier en B. Salverda (red.), *Onbegrensd strafrecht*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013, p. 194.

103

J.G. Geertsma en M. Slaghekke, Het ontzetten uit beroep of ambt. Op de weg van de strafrechter of tuchtrechter?, *NJB*, 2015, afl. 43, p. 3004; 'OM pakt accountants en notarissen harder aan' en 'Een accountant aanspreken op zijn beroepseer werkt', Het Financieele Dagblad 23 september 2015.

104

Dit vloeit voort uit het adagium 'nemo debet bis vexari pro una et eadem causa' en het schuldbeginsel in het kader van straftoemeting. Vgl. daarnaast B.V.A. Röling 1936, p. 74 e.v.

105

Zie vergelijkbare bepalingen in andere wetgeving: 30b Gdw. nieuw, art. 45g Advw. In de Wet BIG ontbreekt thans nog een dergelijke bepaling.

106

Art. 5 Wet op de economische delicten.

107

G.L. Coolen, G.F. Walgemoed & J.J.M. van Hoek, *Militair tuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2013, p. 44 e.v.

108

Art. 5:44 Awb en art. 243, 2 Sv. Zie ook ook J.G. Geertsma en M. Slaghekke, Het ontzetten uit beroep of ambt. Op de weg van de strafrechter of tuchtrechter?, *NJB*, 2015, afl. 43, p. 3006 over een 'una via'-beginsel in het tuchtrecht.

109

M. Malsch e.a., *Beroepsverboden in Nederland. De strafrechtelijke ontzetting uit beroep of ambt nader bekeken*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers 2010, p. 10; zie ook J.G. Geertsma en M. Slaghekke, Het ontzetten uit beroep of ambt. Op de weg van de strafrechter of tuchtrechter?, *NJB*, 2015, afl. 43, p. 3003.

110

T. Cleiren en J.W. Fokkens, Tuchtrecht en het nemo tenetur-beginsel. Ontwikkelingen in de betekenis van het nemo tenetur-beginsel voor het wettelijk geregeld tuchtprocesrecht, in: E. Bleichrodt, A. Hartmann, P. Mevis, L. Rogier en B. Salverda (red.), *Onbegrensd strafrecht*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013, p. 195.

111

Zie noot G.J.M. Corstens bij HR 29 november 1991, *NJ*1992, 587.

112

T. Cleiren en J.W. Fokkens, Tuchtrecht en het nemo tenetur-beginsel. Ontwikkelingen in de betekenis van het nemo tenetur-beginsel voor het wettelijk geregeld tuchtprocesrecht, in: E. Bleichrodt, A. Hartmann, P. Mevis, L. Rogier en B. Salverda (red.), *Onbegrensd strafrecht*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2013, p. 194.

113

J.G. Geertsma en M. Slaghekke, Het ontzetten uit beroep of ambt. Op de weg van de strafrechter of tuchtrechter?, *NJB*, 2015, afl. 43, p. 3003; C.W. Noorduyt, 'Ne bis in idem na een tuchtrechtelijke veroordeling?', in *Sporen in het strafrecht, liber amicorum Jan Sjöcrona*, Deventer: Kluwer 2014, p. 241-252.

114

Bijv. Par. 70 HeilBG Heilberufsgesetz (HeilBG), Landesrecht Rheinland-Pfalz.

115

BVerfG, besluit van 29 oktober 1969 - 2 BvR 545/68.

116

Naar het oordeel van LBerufsG für Heilberufe beim OVG Rheinland-Pfalz 24 juli 2014 - LBGH E 10372/14.

117

Vgl. *Kamerstukken II*, 2007-08, 29 279, nr. 61, p. 3.